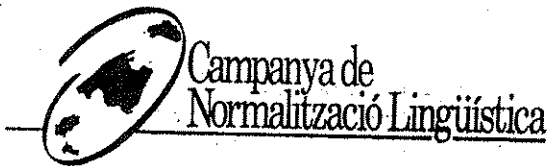

LÍNIA DIRECTA

amb la Campanya de Normalització Lingüística

III

Palma
1993

Línia Directa

© Aina Moll

Producció: Campanya de Normalització Lingüística de les Illes Balears

Fotocomposició: Documenta Balear s.a.

Impressió: Antoni Rotger

Dipòsit Legal: PM-1.364/1991

IV

Manlleus i barbarismes

En Genís Hernández, que ens va fer notar que el mot **tallat** no era tan bo com **trencat** per designar el cafè amb un poc de llet que en castellà es diu *cortado*, fa poc ens va tornar a telefonar per fer-nos aquest suggeriment: *per què no prescindiu, a Línia Directa, de polèmiques absurdes sobre "mallorquí / català", "Països Catalans", etc., i publicau llistes de castellanismes amb les equivalències correctes? Seria molt més positiu...*

Vàrem reconèixer que tenia raó i li prometérem dedicar-hi de tant en tant un espai. Però la selecció és més difícil que no sembla, perquè hi ha castellanismes i castellanismes, i tots estam d'acord que n'hi ha que són admissibles i n'hi ha que no, però no és fàcil marcar la frontera entre els uns i els altres.

Totes les llengües tenen **manlleus**, és a dir, paraules que han "manllevat" a altres llengües per expressar un concepte o designar un objecte per al qual no tenim equivalent en la llengua pròpia i que ens arriba per via de la llengua que ens fa el **préstec** —per exemple, gal·licismes com *garatge*, *bricolatge* i *bricolage*, que han entrat en el català i el castellà, o els anglicismes esportius com *futbol*, *bàsquet* o la mateixa paraula *esport*; o castellanismes com *toro*, *torero*, i en general la terminologia taurina, *tendido* inclòs.

Generalment, entren com a paraules estrangeres i els parlants hi apliquen la creativitat de la seva llengua pròpia per incorporar el concepte al seu patrimoni lingüístic; mentrestant, s'imita la pronunciació estrangera del mot i l'escriuen amb cursiva o entre cometes, per indicar-ne l'estrangeria. Si no es troba un equivalent amb prou força per substituir l'estrangerisme, aquest s'adopta, es *manlleua* a la llengua originària i s'accepta com a propi: s'eliminen, per tant, les cometes o la cursiva, i fins i tot s'hi fa qualche canvi fonètic i gràfic per adaptar-lo al sistema propi (per exemple, *esport*, *futbol*, en lloc de les formes angleses *sport* i *football*. En canvi, si es generalitza la creació o el nou ús d'una paraula de la llengua pròpia en lloc de l'estrangera, aquesta resulta inútil: és un **barbarisme** que usurpa el lloc de la paraula pròpia equivalent. Dir que un aliment és "*light*", en lloc de *lleuger*, per exemple, és un barbarisme.

No totes les llengües fan els mateixos manlleus, i en certs casos és difícil saber per què se'n fa un i un altre no. Per exemple, en català no ha surtat cap nom nostre per designar els esports que hem rebut de l'anglès: futbol, handbol, bàsquet, són manlleus ben consolidats. En castellà s'ha manllevat "*fútbol*", i en canvi han espanyolitzat "balonmano" i "baloncesto" sense dificultat. En francès, "*week-end*" no ha trobat substitut, i en castellà i català no hem tingut cap problema per fer-ne "*fin de semana*" i "*cap de setmana*", respectivament.

Ara bé, el fet que el castellà hagi ocupat durant un parell de segles el lloc del català en els usos públics, inclosos els comercials, ha determinat la difusió d'un cúmul de barbarismes en noms de coses introduïdes modernament, com **acera**, **busson**, **sello**, **cenicero**, **lavadora**, **jamon**, **mantequilla**, **caldo**, **cubitos**, **cubo de sa bassura**, o en "expressions-comodí", repetides indefinidament en el llenguatge col·loquial, com **bueno**, **pues**, **algo**, **entonces**, **desde luego**, **sin embargo**, **por supuesto...**; i també de traduccions literals poc adequades, com *cridar*, per *telefonar* (que molts han corregit sense adequar el règim del verb, i a partir de *la cridaré*, *el cridaré*, diuen *el telefonaré*, *la telefonaré* en lloc de "*li telefonaré*"); o bé fan desaparèixer paraules que expressen matisos de sentit que el castellà no fa: per exemple, *manllevar* i *manlleu* són arraconats per *prestar* o *deixar* i *préstec*.

Evidentment, si no eliminam tots o almenys una gran quantitat de barbarismes, la llengua s'anirà degradant i despersonalitzant. És ver que hi ha casos que poden ser considerats com a manlleus, i que per tant són discutibles. Però n'hi ha moltíssims que són barbarismes evidents i que hem de procurar fer desaparèixer fins i tot del nostre parlar col·loquial, igual que un castellanoparlant ha de procurar no dir "idó" quan parla la seva llengua.

Feta aquesta explicació prèvia, en successives "Línies Directes" anirem donant llistes de castellanismes inacceptables perquè són barbarismes clars i comentant certs casos que són acceptables, o almenys explicables; com a manlleus. A. M. (1-6)